

šem kulturnem središču, v Ljubljani (1903.). Organizacijo teh je izvedel Hubad. Bil je to naravni potek razvoja, pot k temu pa je pripravljalo Sl. p. dr. s sedežem v Ptuj.

Zgodovina tega društva tvori torej pomembno poglavje v naši glasbeni in osobito pevski zgodovini.

¹ Raisp: Pettau, Steiermarks älteste Stadt (1858.), str. 181.

² Ibid. str. 195.

³ Ibid. str. 196.

⁴ Ibid. str. 203.

⁵ Ibid. str. 240.

⁶ Ibid. str. 170.

⁷ Styria I. 1845., str. 67.

Pripomniti je treba, da se je rodila ta zamisel baš v Ptuj radi tega, ker je bila tam zraven osebnosti, ki so to idejo uresničile, še živa glasbena tradicija tega mesta, na drugi strani pa je bil srditi narodnostni boj ista gonilna sila, ki je dala neposredno pobudo za vztrajno delo.

⁸ Dom in Svet, 1896., str. 723.

⁹ Povoden: Beschreibung der Stadt Pettau, str. 19—21.

¹⁰ Raisp: str. 208.

¹¹ Ibid, str. 226.

¹² Novice, 1864., str. 37.

¹³ Slov. Nar., 1869., št. 64, 66. — Dr. A. Dolar: Prof. dr. K. Glaser. ČZN, 1934., str. 8.

¹⁴ Širola: Pregled povijesti hrv. muzike (1922.).

KRST IN ZDRK VELIKE TORPEDOVKE »LJUBLJANE«

V SPLITU NA VIDOV DAN 1938.

J O S. W E S T E R

Naša kraljevska vojna mornarica, ki se smotrno po načrtu veča in izpopolnjuje, je nedavno pridobila dve novi veliki torpiljarki: lani v jeseni so spustili v Nantesu v morje »Beograd«, letos pomladi pa v »Jadranskih brodogradiliščih« v Splitu drugo torpedovko »Zagreb«. In tretjo torpedovko istega tipa, nazvano z imenom tretje naše prestolnice in zgrajeno v isti domači ladjedelnici, so spustili v mokri element letos na Vidovo, dne 28. junija.

Svečanosti »porinuća«¹ »Ljubljane« so se na povabilo uprave »Jadranskih brodogradilišč d. d.« udeležili predsednik mestne občine ljubljanske g. dr. Juro Adlešič kot kum z gospo soprogo, člani mestnega sveta gg. Josip Bahovec (z gospo soprogo), Viktor Kozamernik, Pavel Masič in Josip Wester ter mestni komisar Andrej Grasselli. Delegacijo so na splitskem kolodvoru ob prihodu brzovlaka dne 27. junija okoli 9. ure sprejeli zastopnika Jadranskih brodogradilišč gg. generalni direktor Jaques Roux in podpredsednik ing. Mihovil Kargotić, v imenu komandanta kr. mornarice pa g. kapetan fregate Metod C. Pirč. Še istega dne dopoldne je g. predsednik dr. Adlešič opravil obiske pri najvišjih predstavnikih Splita, tako pri banu primorske banovine g. dr. Jos. Jablanoviću, pri škofu dr. Kvir. Bonefačiću, pri predsedniku mestne občine dr. Mirku Buiću (sedaj ministru za telesno vzgojo), pri predstavnikih Jadr. brodogradilišč gg. Rouxu in ing. Kargotiću. Na admiralski jahti je posetil v družbi gospe soproge kraljevega odposlanca, načelnika generalnega štaba g. armadnega generala Milutina Nedića in njegovo gospo soprogo, kumico »Ljubljane«, ter komandanta kr. mornarice g. admirala Marijana Polića.

Na predvečer slavnostnega dne je mornariška godba pod vodstvom višjega kapelnika gosp. Maksa Ungerja izvajala na Narodnem trgu v osrčju Splita pro-

menadni koncert, ki mu je prisostvovala gosta množica domačega prebivalstva in tujcev.

Na Vidov dan točno ob 6. uri je admiralska jahta »Vila«, na katero so bili povabljeni vsi člani ljubljanske deputacije, z g. armadnim generalom Nedićem in gospo soprogo Jeleno odplula v vedrem jutru iz splitskega pristani v Kaštelanski zaliv. Tu je pričakovala kraljevega odposlanca eskadra vojne mornarice, razvrščena v dve redi, na čelu ji poveljniški brod eskadre »Zmaj« z godbo in šolska ladja »Dalmacija« z g. jenci mornariške akademije. Špalir je dalje tvorilo šest malih torpiljark, štirje minonosci, tri podmornice in dva bojna čolna. S teh edinic je na palubi postrojeno moštvo v snežnobelih uniformah izkazalo čast odposlaneu Nj. Vel. kralja. Točno ob 7. uri je »Vila« pristala ob gatu ladjedelnice v Supavelski uvali. Tu so pričakovali kraljevega odposlanca predstavniki vojaških in civilnih oblasti, med njimi g. admiral Polić in funkcionarji Jadranskih brodogradilišč. V njih spremstvu je g. armadni general Nedić obšel častno četo, na kar je vsa odlična družba zavzela mesta na vzvišeni tribuni, okrašeni z zastavami in zelenjem, postavljeni tik pred pramcem »Ljubljane«, ki je še počivala na poševnem ogrodju, podprta ob obeh bokih z močnimi lesenimi oporniki. V ospredje tribune sta poleg kraljevega odposlanca stopila kumica gospa Jelena generala Nedića in kum g. predsednik dr. Adlešič.

Ob četrtnem osem se je pričel slavnostni obred. Na povelje »Mirno!« je godba zaigrala uvodni komad in »molitev«, na kar je vojni svečenik g. prota Sergije Urukalo, stoječ ob desnem boku prameca, zaprosil gospo kumico: »Molim gospođu kumu, da mi izvoli saopštiti, kojim imenom treba po najvišjem naređenju krstiti ovaj brod.« In gospa kumica mu je odgovorila s sonornim glasom: »Po najvišem naređenju Nj. Vel. kralja da se zove Ljubljana!« Nato so se odgrnili zastori, ki so krili ime ladje in v jutranjem soncu so zablestele na obeh bokih svetle črke LJUBLJANA. Obenem so mornarji na ladji razpeli veliko

¹ Namesto sh. izraza »porinuće« (nem. Stapellauf) rabim izraz splovitev ali zdrk, ki bolje označuje dejstvo, da ladja s svojega podstavka sama zdrkne, ne da bi jo v morje porinili. — W.

zastavno galo. Medtem sta rimsko-katoliški svečenik don Žižka in pravoslavni prota Sergije Urukalo opravila obredne molitve, ladjedelniški delavci so postopoma odstranjevali oporne stebre ob obeh bokih ladje. V zraku so se pojavile eskadrile hidroavionov, ki so krožile nad ladjedelnico, noseč prvi pozdrav novi ladji vojne mornarice.

Ko so bili oporniki odstranjeni, je na mizici pred obema kumoma zažarela signalna žarnica, ki je dala znak, da se bliža trenutek splovitve. Dva mehanika sta vsak s svoje strani z razžarjenim črtalom rezala železno pločo, ki je še zadrževala ladjo na njenem ležaju. Tedaj je gospa kumica z jasnim glasom izrekla slovesne besede: »Ljubljano, pođi sretno u tvoj element, plovi na čast i slavu Kralju i otadžbini, uz tvoju zastavu neka je slava i pobeđa, blagoslov božji neka te prati!« S pritiskom na električni gumb je razrešila steklenko šampanjca, da je tresnila ob kljun ladje, da se je tekočina zapenila ob boku, in prerezala je trobojni trak, ki je kot simbolična vez še držal ladjo na kopnem. Krst »Ljubljane« je bil s tem pomembnim obredom srečno opravljen. Vojaška muzika je zasvirala narodno himno, »Ljubljana« je polagoma zapolzela po gladkem tiru in v pičli minuti je s pospešeno naglico zdrknila v morje, ki je kakor vzradoščeno zašumelo v belih valovih, ki so se visoko penili ob krmi in bokih nove vojne ladje. Vse vojne edinice so dvignile veliko zastavno galo in prožile pozdravne strele; moštvo, postrojeno na krovih, pa je pozdravljalo novo tovarišico s trikratnimi urá-klici, medtem ko so v sinjem zraku krožile jate avionov. Bili so to nad vse svečani trenutki, ki gotovo ostanejo vsem, ki so jih doživeli, v neizbrisnem spominu, trenutki, ki so zlasti nas, zastopnike bele Ljubljane, navdali s ponosno zavestjo, da je poslej tudi slovenska prestolnica s svojim imenom trajno povezana z našo čilo vojno mornarico.

Vsa množica večtisočglavega občinstva, ki je ob blizu in daleč prisostvovala tej lepi slavnosti, oddelki vojaštva in skupine delavstva, vse je bilo ob tem svečanem prizoru prazniško razigrano. Saj so bili priča izrednemu dogodku, ki se je odigral v vzornem redu, z vojaško točnostjo in strumnostjo, in dela čast vsem činiteljem, ki so imeli posla pri gradnji in zdrku nove torpiljarke ter daje jamstvo za nadaljnji razmah naše mlade vojne mornarice.

Po isti poti, po kateri so visoki predstavniki in častni gostje dospeli na slavnostni prostor, so se tudi

Zdrk »Ljubljane« v morje

vračali. Tako je tudi admiralska jahta »Vila« odplula mimo »Ljubljane«, prvokrat zasidrane v svojem elementu, ter se, ponovno pozdravljana od edinice vojne mornarice, vrnila v splitski pristan. —

Uprava Jadranskih brodogradilišč je ob 13. uri priredila v velikem salonu novega udobnega hotela »Ambasador« slavnostni obed, h kateremu je bilo povabljenih sto oseb. Vrsto napitnic je pričel predstavnik ladjedelnice g. ing. Kargotić, ki je toplo pozdravil vse navzoče goste, zlasti kraljevega odposlanca g. armadnega generala Nedića in gospo kumico, ter je poudaril, da zlasti njegova navzočnost na tej slavnosti pričča o globokem pojmovanju in zanimanju visokih vojaških krogov za razvoj in napredek domače ladjedelne industrije. Dalje je nazdravil kumu dr. Adlešiču kot predsedniku bele Ljubljane, »straže našeg gordog severa, čije ponosnim imenom danas je okrštena nova ratna ladja«, in zastopnikom mestnega sveta, ki so prišli, »da svojim prisutstvom dadu vidan dokaz patriotskih osećaja slovenačke braće za razvitak kr. ratne mornarice, čuvarice našeg Jadrana«.

Kot drugi govornik je povzel besedo g. dr. Adlešič, ki je s poudarnim glasom izvajal tehtne misli v naslednjem govoru:

Spoštovane dame in gospodje!

Z velikim veseljem je sprejelo prebivalstvo mesta Ljubljane vest, da je nova vojna edinica dobila ime Ljubljane, ki ga bo nosila širom morja. Globoko se zavedam zgodovinskega pomena tega trenutka, ki je osrečil vse Slovence, predvsem naše glavno mesto, belo Ljubljano. Zato izrekam v prvi vrsti globoko zahvalo v imenu Ljubljane Njegovemu Veličanstvu kralju Petru II. za visoko odlikovanje, ki ga je s tem odlokom izkazal našemu mestu.

Naše mesto in sleherni prebivalec naše ožje domovine čuti radost in ponos, da se bo svetil na trupu tega lepega broda grb slovenske prestolnice in njeno ime »Ljubljana«. Izpričujeta naj vsem lukam in obmorskim mestom te naše krasne jadranske obale, vsem vasesm na obronkih teh kršnih gora, vsem otokom sinjega Jadrana, da je mesto, ki je dalo tej ponosni torpiljarki svoje ime, z ljubeznijo in zvestobo povezano z našim morjem, povezano pa tudi z ljudstvom, ki ob tem morju prebiva.

Od pradavnine je Ljubljana povezana s pomorstvom. Že mitologija imenuje kraljeviča Jazona in njegove Argonavte, ki so z zlatim runom na ladji »Argo« pripluli po Črnem morju in Donavi, Savi in Ljubljanici do naših krajev in sezidali Emono, današnjo Ljubljano, potem pa spravili ladjo »Argo« po kopnem do Timave in na Jadran.

Slovenski mitos pa je postavil lepo Vido, simbol večnega sonca, kot Vašo »lipo Mare« ob sončni Jadran.

Tudi v poznejši zgodovinski dobi smo bili Slovenci in naše mesto ponovno ožje povezani z našim morjem, ko so bile pomorske pokrajine od Senja tja preko Trsta do Devina združene z upravnim centrom Slovencev, z našo belo Ljubljano. Ljubezen do morja in pomorskega življenja je tudi pri nas cvetela in vzgojila v našem narodu mnogo vnetih in drznih pomorcev.

Nesmrtni Napoleon je razširil vpliv Ljubljane kot centra svoje Ilirije tja do južnih mej kršne Dalmacije in še bolj povezal usodo našega mesta in našega naroda z morjem in poglobil njegovo ljubezen do pomorstva.

Krstni kumi velike kr. torpedovke „Ljubljane“.

Od leve na desno: načelnik generalnega štaba arm. gen. Nedič, kumica ga. Nedičeva, kum ljubljanski župan dr. J. Adlešič in odposlanec kralja gen. Mihailović

Ta ljubezen do našega Jadrana pa v našem narodu ni izumrla niti kasneje. Hrepenenje po morju je ostalo še v duši našega naroda in privrelo kot otožna, pa mogočna pesem

»Buči, buči, morje adrijansko«,

ki je odmevala v našem mestu in med našim narodom od Triglava naprej proti jugu kot himna našega sinjega Jadrana.

To hrepenenje po našem morju je bilo udejstveno šele v naši novi državi, ko je postal naš sinji Jadran prav tja do mej Albanije res naše narodno, jugoslovansko morje, ko so se odprla našemu narodu ta široka pomorska vrata v širni svet, do svetovnega razvoja, do velikega blagostanja, naši državi pot do velesile!

Od kod naj še pride po »lipo Mare črni moro«, od kod naj se še pripelje po lepo Vido črni zamorec? Naša je Vida in naša je Mare, *naša je kopnina in naša je pučina, naša bo velevlast Jugoslavija!*

Kako mi cenimo pomen morja, spoznavate lahko skoro vsak dan, ko slišite o prizadevanjih in naporih za čim tesnejše zveze Ljubljane z morjem, zveze z železnico, zveze z avtomobilsko cesto; bili smo tudi zgodnji, ki smo povezali zaledje z morjem z zračno zvezo.

Kako živo plamti ta ljubezen do našega morja v našem slovenskem ljudstvu, zlasti pa v naši mladini, vidite po številu članstva naše mladine v Podmladku Jadranske Straže. Dasi smo med tremi brati naj-

manjši po številu, smo največji po članstvu našega Podmladka v Jadranski Straži.

Tej ljubezni do našega morja bo naša nova torpiljarka »Ljubljana« dala novega razmaha za še krepkejši in še zmagoviteljski polet našega ljudstva za pomorstvo.

Saj nam vsa naša zgodovina nudi toliko svetlih vzorov, kako je baš pomorstvo služilo vsem narodom kot najboljši temelj za razvoj države in blagostanja naroda. Ti svetli vzori se vrstijo pred našim pogledom tja do Feničanov in Egipčanov preko Benečanov in preko našega slavnega Dubrovnika do najnovejših dni. Naj bi bila v vrsti teh mogočnih prednikov tudi naša država s tem širokim, odprtim in prekrasnim morjem, ki nudi najboljše temelje, da se razvijemo do velesile in tekmujeemo uspešno kot mogočna pomorska država z vsemi ostalimi narodi Evrope.

Imamo tem večji vzgon za to tudi v dejstvu, da je velik, velik del našega naroda izven mejá naše domovine, kjer si je ustvaril novo bodočnost. Zato naj bo naše morje in naše brodovje tista pot in vez, ki bo družila vse naše širom sveta razkropljene dele naroda v enoto in mogočno celoto. —

Vojna mornarica je najmočnejša in najtrdnjša opora vsega našega pomorskega življenja, trgovskega napredka in blagostanja našega naroda in najmočnejši *varuh našega mira*. Zato jo je naše ljudstvo vzljubilo in jo bo vedno bolj ljubilo in z njo vred tudi *branilo naš sinji Jadran*, vsak kamen naše obale kot svoj biser, kot *zibelko velevlasti Jugoslavije*.

Stoletja in stoletja to zibelko porajajoče se naše velesile blagoslavlja Vaša in naša priprošnjica Majka božja na Frankopanovem Trsatu. Ta vedno vam in nam enako milostljiva »Stella maris« naj razsvetljuje in gladi morjá široke ceste, da bo mlada torpiljarka s častitljivim grbom mesta Ljubljane iz vseh viharjev zmagovito priplula v domači pristan, kakor je mitična Argo celo čez kamenito morje Krasa varno prinesla zlato runo v domovino svojega kraljevskega krmarja in gospodarja! —

Vam, spoštovana gospa Jelena generala Nedića, izrekam prisrčno zahvalo mesta Ljubljane in njenega prebivalstva, da ste izvršili danes ta svečani in pomembni akt in kumovali novi vojni edinici z imenom našega mesta in simbolično povezali naše mesto z našo hrabro in slavno vojno mornarico.

Zahvaljujem se in čestitam Jadranskim brodogradiliščem na tako uspelem delu, ki so ga dosegli s to novo gradnjo; porabim pa to priliko, da se zahvalim tudi za njih topli in gostoljubni sprejem.

Čestitati pa moram predvsem kraljevski vojni mornarici, njenemu komandantu gospodu admiralu Mari-

janu Poliću, njenim odličnim oficirjem in junaškemu moštvu, ki s ponosom zre na svoj novi brod. V imenu spoštovane gospe kumice, v imenu mesta Ljubljane in v svojem imenu dvigam to čašo ter napijam na srečo in procvit naše kraljevske vojne mornarice!

Naposled je načelnik generalnega štaba g. armadni general Nedić v svojem klenem govoru dejal med drugim, da se raduje tudi »tome, što novi brod nosi ime bele Ljubljane, ponositog glavnog grada naše slovenačke braće, koju kao kum tako dostojno pretstavlja njegov uvaženi pretsednik g. dr. Adlešič«.

Vsi trije govorniki so bili za svoja v patriotičnem zanosu in vzorni obliki podana izvajanja deležni iskrenega odobravanja vseh udeležencev.

Po končanem banketu so člani ljubljanske delegacije posetili vojno ladjo »Dalmacijo« in podmornico »Nebojša«, kjer so jim častniki najljubezniveje razkazali notranjo uredbo te vrste mornariških edinic. Ob 17. uri so se na splitskem kolodvoru poslovili od funkcionarjev Jadr. brodogradilišč in kr. vojne mornarice, na kar so se z brzim vlakom odpeljali proti Ljubljani.

MOJA POT V AMERIKO¹

ŽUPAN DR. J. ADLEŠIČ

Doma sem v Belokrajini, doli ob zeleni Kolpi, kjer je zemlja revna in ni mogla preživljati vseh ljudi. Zato so jo v skupinah zapuščali in odhajali po svetu za zaslužkom. Največ jih je odšlo v Ameriko. Prizori odhoda posameznikov, družin in večjih skupin so mi ostali neizbrisno v spominu za vse življenje. Amerika je bila tista bajna dežela, ki je vabila našo krepko mladino, moško in žensko, iz rodne grude. Le malo kdo se je vračal; kdor se je pa vrnil, je prišel strt, da je doma izhiral in umiral.

Zato me je ta dežela vlekla vedno z neodoljivo silo, da vidim tiste kraje, kjer je živelo toliko mojih rojakov onstran morja.

Ponudila se mi je prilika letos, ko so clevelandski Slovenci in Jugoslovani ustanovili in slovesno odprli narodni vrt. Cleveland je naša največja slovenska in jugoslovanska naselbina v Zedinjenih državah Severne Amerike. To mesto, ki šteje nad milijon prebivalcev, je nastalo v zadnjem stoletju zaradi velike industrije, ima še danes 42 % priseljencev. Ako pa prištejemo še njihove otroke, je vseh priseljencev 71 %.

Cleveland ima okoli 50.000 Slovencev in 20.000 ostalih Jugoslovanov. Kot največje slovensko mesto ga nazivajo naši ameriški rojaki — ameriško Ljubljano.

Ko me je obiskal lansko leto v Ljubljani zastopnik kulturnega vrta, njegov tajnik Jože Grdina, doma iz Preserja, sva v razgovoru izrazila željo, da bi obe Ljubljani, naša in ameriška, stopili v ožji stik in *ožje narodno in kulturno sodelovanje*. Ta misel je bila z veseljem sprejeta tudi v Ameriki pri naših rojaki in takoj pri prvi priliki, pri otvoritvi kulturnega vrta, so želeli imeti v Clevelandu tudi zastopnika mesta Ljubljane.

¹ Predavano v ljubljanskem radiu.

Vesel sem se odzval temu vabilu in srečen sem, da mi je bila dana prilika, obiskati naše rojake v novi domovini, kajti doživel sem nekaj čisto novega, kar mi je bilo doslej nepoznano, česar se ne najde ne v knjigi ne v pismu, kar se da le doživeti.

Naši rojaki v Ameriki so našli novo domovino in si ustanovili svoje domove v dolgoletnem boju in trudu, znoju in žuljih. Boriti so se morali za košček kruha s tujimi narodi, s tujimi jeziki, boriti z naravnimi elementi in razviti vso svojo energijo in vse prirodne talente, da niso podlegli, da so se mogli uveljaviti. In uveljavili so se tako, da je resnična beseda našega pesnika, ki popisuje naše izseljence kot *najboljše, najkrepkejše* sinove našega naroda:

Pa so ramena in pleča kot skale,
tilnik — naloži mu breme nasilnik —
nosil ga bo in ne bo se krivil;
pa so srca tiha in močna —
njihov ponos je brez besed;
pa so možje —
kot da se niso rodili iz matere,
kot da goram se iz bokov izvili so;
morajo v svet, in tujina se diči
z deli njihovih rok;
tamkaj v Ameriki, tamkaj v Westfaliji
so nam izginiti — več ne doseže jih
naše oko...

Prav ta težka in neizprosna borba v tuji deželi, pod tujim podnebjem, v nemili tujini, v konkurenci narodov, je razvila njihove najboljše sile po udeleževanju, obenem pa tudi izklesala njihove značaje, utrdila njihovo plemenitost tako, da se nisem mogel ubraniti vtisu, ko sem živel nekaj dni med našimi rojaki v Ameriki, da sem videl tam nekaj najboljšega, nekaj najlepšega, nekaj najplemenitejšega.